

GAUDI, TREKPLEISTER VAN BARCELONA BARCELONA, CENTRUM SPAANS MODERNISME

Een bezoek aan Barcelona enige tijd geleden wakkerde mijn interesse voor de art nouveau door het veelvuldig geëtaleerde Spaanse equivalent daarvan, het modernisme, sterk aan. Tijdens een bezoek aan Madrid, enkele dagen later, kon ik echter welgeteld slechts een modernismegebouw ontdekken. Dat leek mij een vreemde zaak en inspireerde mij tot enig speurwerk en vervolgens tot dit filatelistisch geïllustreerd artikel over de art nouveau en in het bijzonder over het modernisme.

Inleiding art nouveau

De art nouveau is een kunststroming die zich aan het eind van de 19^e eeuw ontwikkelt als tegenhanger van de tot dan gebruikelijke neostijlen. Ontsproten aan de Britse Arts and Crafts Movement, ontstaan onder zeer grote invloed van William Morris, werd art nouveau populair in heel Europa en in de Verenigde Staten van Amerika. De vele (wereld)tentoonstellingen in de belangrijke steden van Europa en Noord Amerika waren een enorme impuls voor de verbreiding van deze nieuwe kunststroming. Niet alleen het tentoonstellen van kunstobjecten zelf maar ook het inschakelen van architecten, kunstenaars en ambachtlieden bij het ontwerpen en inrichten van de vele paviljoens was hierbij van groot belang.

Art nouveau bleef een belangrijke kunststroming tot ongeveer het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Kenmerken van de art nouveau zijn florale en op de natuur gebaseerde motieven zoals op de Deense postzegel met een kruik, ontworpen door Thorvald Bindesboll (1846-1908). Dit geldt ook voor op de natuur gebaseerde ornamenten zoals te zien op de Nederlandse zegel met een kapiteel van Mendes da Costa (1863-1939). Daarnaast zijn lange slingerende lijnen als in het door Victor Horta (1861-1947) ontworpen hekwerk op de zegel met het Hortamuseum, erg bepalend. En tot slot speelt ook de geometrie in de architectuur een vooraanstaande rol, zoals op de Oostenrijkse zegel met het gebouw van de Postsparkasse in Wenen van Otto Wagner (1841-1918) duidelijk is te zien.

De art nouveau vinden we vooral terug in de architectuur en toegepaste kunst of kunstnijverheid zoals binnenhuisarchitectuur, meubelmakerij, grafische vormgeving, edelsmeedkunst, ceramiek en glaskunst. In de beeldhouwkunst en schilderkunst is de art nouveau minder duidelijk aanwezig.

De term art nouveau komt uit Frankrijk en is afgeleid van La Maison de l'Art Nouveau, een in Parijs in 1895 door de kunsthandelaar Siegfried Bing (1838-1905) geopende kunsthandel. Voor art nouveau wordt als het om affiches gaat, van in het bijzonder Alfons Mucha (1860-1939), ook wel de term style Mucha gebruikt. In Duitsland spreekt men over jugendstil. Dit naar het in 1896 in München uitgegeven tijdschrift "Jugend" waarin uitvoerig over de nieuwe kunst werd gepubliceerd. Jugendstil is wel het bekendste synoniem van de art nouveau.

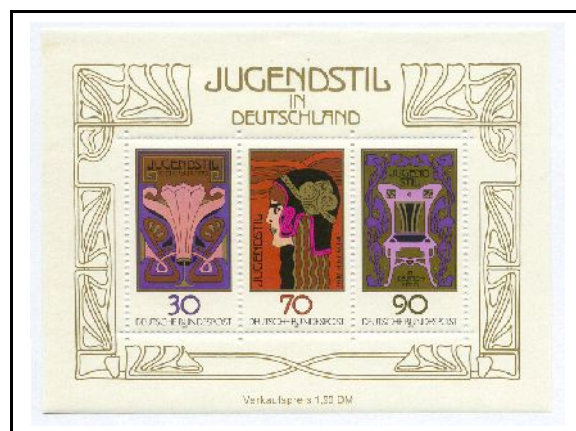
In Nederland spreken we van nieuwe kunst, zweepslagstijl of spottend de slaoliestijl. Deze bijnaam ontstond toen Jan Toorop (1858-1920) het alom bekende affiche voor de Delftse Slaolie ontwierp. De in dat ontwerp toegepaste slingerlijnen zijn ook duidelijk waarneembaar in zijn hieronder afgebeelde schilderij "O grave where is thy victory".

De Belgen met Brussel als centrum van deze kunstvorm volgen het Frans en spreken dus van art nouveau. In Oostenrijk heeft men weer een andere invalshoek. Gezien de breuk tussen de tot het eind van de 19^e eeuw in zwang zijnde kunstvormen en de nieuwe kunst spreekt men hier van de sezession-stil, naar de in 1897 opgerichte kunstenaarsgroep Wiener Sezession.

In Tsjechoslowakije heeft men het of over de art nouveau of gezien de invloed vanuit Oostenrijk over de sezession-stil.

In Groot-Brittannië heeft men het kortweg over de modern style.

En tot slot Spanje. Door de radicale breuk van de modernistische stroming met het verleden in zowel literatuur, theater, architectuur als design, wordt hier de term modernismo gebezigd. Aangezien het zwaartepunt van deze stroming in Catalonië ligt gebruik ik de daar gangbare naam **modernisme**.

Hoewel Spaanse kunstenaars het modernisme ook in andere kunstvormen hebben toegepast beperk ik mij in dit artikel tot de architectuur.

Architectuur

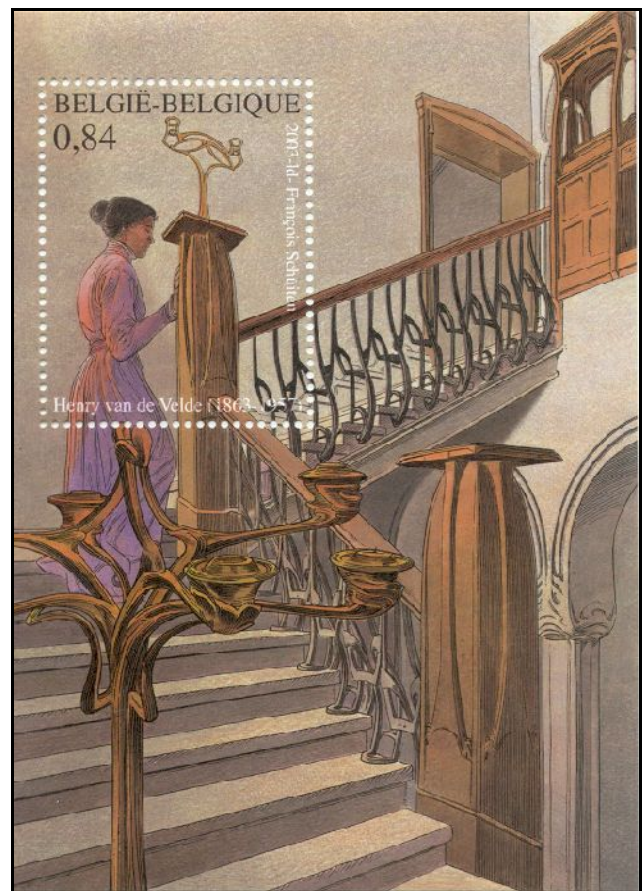
Een belangrijk fenomeen dat zich in de architectuur voordoet is dat veel architecten streven naar het realiseren van een zogenaamd "Gesamtkunstwerk". Hierbij geldt dat het ontwerp van het gebouw en de inrichting daarvan volledig op elkaar moeten zijn afgestemd. Dit streven is overigens niet uniek, ook in de barokperiode trachtten architecten een totaalwerk qua exterieur en interieur te bereiken. Beroemde architecten hebben wat de art nouveau betreft prachtige voorbeelden nagelaten, bij voorbeeld, Victor Horta met zijn eigen woonhuis, tegenwoordig het Hortamuseum, Charles Rennie Mackintosh (1868-1928) met de Glasgow School of Arts en Josef Hoffmann (1870-1956) met het paleis Stoclet (een rijke bankier uit Brussel).

Maar Antoni Gaudí i Cornet (1852-1926) is naar mijn smaak de beroemdste architect die in dit rijtje thuis hoort. Hij heeft een aanzienlijk aantal woningen ontworpen dat aan het onderhavige criterium voldoet.

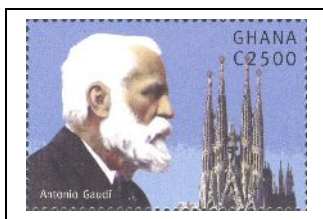
Overigens moet men zich wel realiseren dat de architecten voor de realisering van hun "Gesamtkunstwerk" gebruik maakten van de diensten van uiteenlopende kunstenaars en handwerklieden.

Het is spijtig dat van veel art nouveau panden het interieur niet te bezichtigen is. Uitzonderingen hierop zijn onder meer het Jachtslot St. Hubertus op de Hoge Veluwe van H.P. Berlage (1856-1934) (hoewel dit geen pure art nouveau is en meer tot de stroming van het rationalisme behoort), het Hortamuseum in Brussel en het Palacio Güell en Casa Milà van Gaudí in Barcelona. Ter compensatie van dit gemis wordt ons op het hier afgebeelde blok een blik gegund in het stijlvolle trappenhuis van het door de Belgische architect Henry van de Velde (1863-1957) in 1902 ingerichte Folkwang-Museum (nu Karl Ernst Osthaus Museum) in Hagen (Westfalen). De dame zou zijn echtgenote Marie Sèthe voorstellen.

Barcelona en het modernisme

Zoals hiervoor reeds vermeld is de art nouveau in de architectuur te herkennen aan golvende lijnen, florale en aan de natuur ontleende ornamentiek, maar ook aan de geometrische vormen. Het Spaanse modernisme onderscheidt zich wat dat betreft op zeer bijzondere wijze.

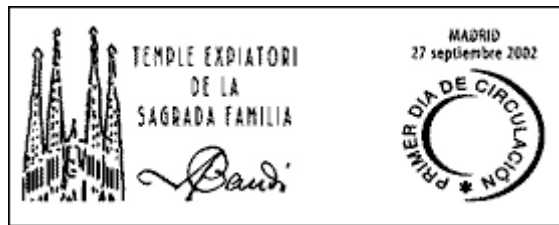

Wie kent niet de wereldberoemde Temple Expiatori de la Sagrada Família, het levenswerk van Gaudí. Deze was oorspronkelijk door Francisco de Paula del Villar y Lozano als neogotische kerk ontworpen. In 1882 begon Del Villar met de bouw. In 2007 werd dit feit, na 125 jaar, herdacht met een gelegenheidsstempel (afb. specimen). In 1883, een jaar na de start van de bouwwerkzaamheden, de crypte was nog niets eens klaar, kreeg Del Villar onenigheid met zijn opdrachtgever en werd van zijn taak ontheven. Gaudí kreeg toen de opdracht het werk voort te zetten. En dat deed hij naar geheel eigen en nieuwe inzichten. Er ontstond een gigantisch bouwwerk waarvan de overdadige hoeveelheid op de natuur geïnspireerde symbolen het modernisme inluiden. Deze kerk waaraan Gaudí dus in 1883 als bouwarchitect begon en waarop hij zich de laatste 12 jaar van zijn leven volledig toeweedde, is nog steeds niet voltooid. Oorzaak hiervan is dat noch de overheid noch de katholieke kerk geld in de bouw van deze kerk wilden stoppen. De opdrachtgever waren de Josefinen, een marginale groepering binnen de RK-kerk. De bouw wordt daarom uitsluitend gefinancierd door giften.

De twee hieronder links afgebeelde postzegels uit 1960 respectievelijk 1992 met zicht op de Geboortefaçade vertonen, ook bij nauwkeurige bestudering, nauwelijks verschil. De postzegel rechts uit 2002 toont een sfeertekening van Gaudí waarop de centrale toren is ingetekend. Deze is echter nog steeds niet voltooid. Het eerste dagstempel (specimen) van 27 september 2002 ter gelegenheid van de 150^e geboortedag van Gaudí en voorzien van zijn handtekening bevestigt dat.

De laatste jaren is er kennelijk sprake van een flinke financiële impuls. Wat dat betreft vervullen Japanners een leidende rol. Er wordt weer volop gebouwd, nog steeds zoveel mogelijk naar de ideeën van Gaudi. Maar modernere opvattingen zijn toch duidelijk merkbaar. Het feit dat deze kerk nog steeds niet is voltooid en nog in de steigers staat maakt hem vanuit toeristisch oogpunt extra interessant. Inmiddels zijn de oudste delen van de Sagrada Familia alweer aan restauratie toe.

Gaudi werd in 1852 geboren in het Catalaanse stadje Reus. Daar hielden "Gaudinisten" in 1998 hun vijfde symposium over Gaudi en het modernisme. Ter gelegenheid van zijn 150^e geboortedag eerde Reus zijn beroemde inwoner met een gelegenheidsstempel (specimen) met daarop de torens van de Sagrada Familia in een kader van mozaïek.

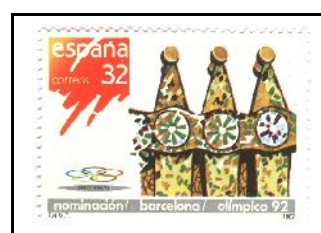
Op 17-jarige leeftijd vertrok Gaudi naar Barcelona om daar aan de universiteit te gaan studeren. In 1878, kort voordat hij zijn architectendiploma verwierf, kreeg hij zijn eerste openbare opdracht, het ontwerpen van straatlantaarns voor Barcelona. Op de Placa Real dicht bij de Ramblas staan ze nog steeds.

De door Gaudi ontworpen woningen, vooral voor enkele vooraanstaande bewoners van Barcelona, dragen allemaal zijn kenmerkende, uitbundige kleurrijke stijl. Maar toch was er sprake van een duidelijke ontwikkeling in zijn werk.

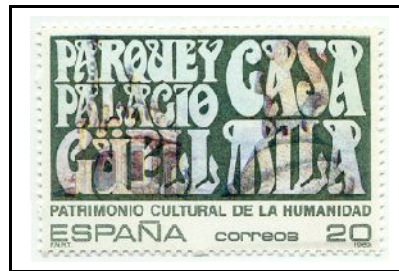
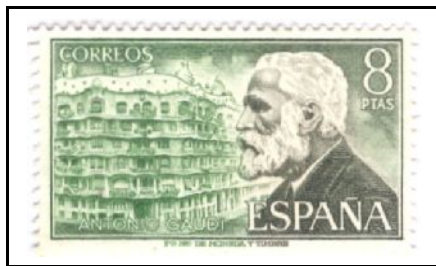
In 1878 ontving hij zijn eerste opdracht voor een woning; van de steen- en tegelfabrikant Manuel Vicens. Pas in 1883, nog zonder enige ervaring, begon hij aan de bouw van dit Casa Vicens. Het is een vierkant bouwwerk van natuursteen met erkers en torens van rode baksteen die rijkelijk met witte, oranje en blauwe tegels zijn versierd. Het resultaat doet een beetje kasteelachtig aan. Van slingerlijnen en aan de natuur ontleende ornamenten is hier (aan het exterieur) nog geen sprake.

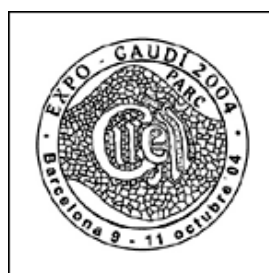
Het Casa Batllo (1904-1906) is een sprekend voorbeeld van de ontwikkeling in Gaudi's werk. Veel mozaïek en golvende lijnen zowel in het interieur als het exterieur. Het golvende dak, dat doet denken aan de rug van een draak, de verticale golfing in de voorgevel en het mozaïek op de getoonde schoorstenen van het Casa Batllo zijn hiervan duidelijke voorbeelden.

Ook het Casa Mila (1906-1910), op de achtergrond van de postzegel met het portret van Gaudi zichtbaar, vertoont deze golvende lijnen. Het Casa Mila, eigenlijk een appartementencomplex, wordt ook wel "La Pedrera" - de steengroeve - genoemd. De reden daarvan laat zich makkelijk raden.

Een van de meest bijzondere werken van Gaudí is zonder meer het Park Güell (1900-1914). Nadat hij eind jaren tachtig het Palacio Güell voor zijn mecenas, de rijke industrieel graaf Eusebi Güell had ontworpen wilde Güell dat Gaudí een stadspark en villawijk ging bouwen. Van de beoogde villa's werden er uiteindelijk slechts twee gebouwd, een voor de familie van Güell en een voor Gaudí zelf. Het park op zich is wel aangelegd. Een opvallend pronkstuk daarin is de prachtige, zich als een onmetelijke slang voort kronkelende bank van fleurig mozaïek. Deze "slang" vormt in feite de kroonlijst van de daaronder liggende zuilen hal en het Griekse theater. Aan de ingang van het park werden wel twee, in de muur rond het park geïntegreerde paviljoens gerealiseerd, het portiershuis met het torentje en het kantoortje. Op de gezamenlijke uitgifte van China en Spanje is het poorthuisje afgebeeld. Op die van de Verenigde Naties zijn van links naar rechts de schoorsteen van het kantoortje en de schoorsteen en het torentje van het portiershuisje afgebeeld.

Het hierboven staande stempel (specimen) ter gelegenheid van een expositie over Gaudí toont een mozaïekmedaillon op een van de muren in het park met de naam van het park.

Het belang van het werk van Gaudí wordt onderstreept door het feit dat de UNESCO een aantal van zijn werken, te weten het Park Güell, het Palacio Güell en het Casa Mila in 1984 tot werelderfgoed heeft uitgeroepen. In 2005 werden de Sagrada Familia, het Casa Batllo en de Crypte in Colonia Güell (de crypte van een niet voltooide kerk in de buitenwijk Santa Coloma de Cervello), allemaal in Barcelona, hieraan toegevoegd.

Behalve de reeds genoemde objecten heeft Gaudi in Barcelona nog de volgende projecten gerealiseerd:

- Finca Güell, landgoed van Eusebi Güell. Behoort met het Casa Vicens en het later aan de orde komende El Capricio tot de Mudéjar-stijlperiode van Gaudi. De beroemde smeedijzeren drakenpoort geeft toegang tot dit landgoed.
- Colegio Teresiano, stamhuis van de orde van de heilige Theresia van Avila.
- Casa Calvet, woonhuis voor de erven van Pere Martir Calvet met op de begane grond werkruimtes. Dit is het meest conventionele gebouw van Gaudi. Desondanks of meer waarschijnlijk juist daarom is dit het enige gebouw waarvoor hij ooit een onderscheiding heeft ontvangen.
- Bellesguard, een fors landhuis voor Doña Maria Segué dat met zijn spitse hoektoren vanuit een bepaalde hoek aan een kerk doet denken.
- Finca Miralles, in feite betreft het hier slechts een muur (die aan een slang doet denken) met toegangspoort voor het ter plaatse oorspronkelijk bedoelde landhuis voor de fabrikant Hermenegild Miralles, een vriend van Gaudi. Nu staat deze muur in een nieuwbouwwijk in plaats van om het landhuis.

Een andere iets minder bekende maar zeker zo belangrijke vertegenwoordiger van het modernisme is architect Lluís Domènech i Montaner (1850-1923), geboren in Barcelona. Hij bouwde voor de Wereldtentoonstelling in 1888 in Barcelona een van de eerste echte modernisme gebouwen, het Grand Hotel en het Café Restaurant, in de volksmond Castell des Tres Dragons (tegenwoordig Zoologisch Museum van Barcelona). In 1902 ontwierp hij het nog steeds als zodanig in gebruik zijnde Hospital de la Santa Creu i de San Pau een mengeling van mudéjar-stijl en modernisme. Volledig modernistisch is het enige jaren daarna door hem ontworpen Palau de la Musica Catalana. Dit muziekpaleis werd speciaal gebouwd voor het in 1891 opgerichte koor Orfeo Català, in het hartje van Barcelona. Het stempel (specimen) ter gelegenheid van de eerste dag van uitgifte van de postzegel met het muziekpaleis legt de nadruk op dit koor. Het Palau is een prachtig organisch bouwwerk, waarvan de overvloedige polychrome ornamentiek (bijvoorbeeld het felgekleurde bloemenmozaïek van tegelfragmenten op de dubbele rij kolommen op de eerste verdieping) op deze postzegel uiteraard niet tot zijn recht kan komen. En de centrale zaal is van een fantastische koepel van gebrandschilderd glas voorzien.

Domènech ontwierp nog enkele bouwwerken in Barcelona, waarvan de bekendste zijn het Fundacio Tàpis uit 1879 en het Casa Lleo Morera, het eerste door hem ontworpen woonhuis. Buiten Barcelona werd een veertiental door hem ontworpen projecten gerealiseerd. Curieus is dat hij in Reus, de geboorteplaats van Gaudi, vier gebouwen realiseerde waaronder een psychiatrische inrichting en het prachtige Casa Navas, gelegen aan het Placa del Mercadal in het centrum van Reus. Gaudi heeft geen enkel werk in Reus gerealiseerd.

Gaudi en Domènech waren twee totaal verschillende architecten. Gaudi werkte nooit volgens een doortimmerd plan, hij was eigengereid, werkte veel met modellen en nauwelijks met tekeningen en hij veranderde tijdens de bouw altijd wel wat. Hij is niet zozeer een bouwmeester als wel een architect, kunstenaar. Daar staat tegenover Domènech die werkelijk een bouwmeester was, ongelooflijk veel kennis van alle materialen bezat, de mensen wist te kiezen die zijn visie tot uitdrukking konden brengen, kon aansturen en delegeren, een echte bouwmeester dus.

In de wijk Eixample van Barcelona is, behalve de hier al genoemde, nog een groot aantal modernisme-gebouwen te bewonderen. Zonder andere architecten of hun scheppingen te kort te willen doen laat ik nog een zeer vooraanstaande architect de revue passeren, Josep Puig i Cadafalch (1867-1956).

Deze architect, leerling van Lluís Domènech i Montaner en een van de laatste representanten van het modernisme, realiseerde in Barcelona meer dan tien projecten waaronder het Casa Amatller en het Casa Terrades, ook wel Casa de les Punxes genoemd. In zijn geboorteplaats Mataró, een kustplaatsje even boven Barcelona, realiseerde hij een zestal projecten waaronder het op onderstaande omslag afgebeelde Casa Coll i Regàs. Het stempel op deze omslag met een afbeelding van Puig is ter gelegenheid van het Desena Fira del Segell (Tiende symposium van de filatelistenclub uit Mataró).

Modernisme buiten Barcelona

Wat ligt er meer voor de hand dan dit hoofdstuk, net als het vorige, te beginnen met werk van Gaudi. Buiten Barcelona heeft hij vijf werken op zijn naam staan. Aan vier daarvan is door de Correos España aandacht besteed.

Het Casa El Capricho is een van zijn eerste werken, een zomerhuis voor de rijke Don Maximo Diaz de Quijano. Het thans als restaurant in gebruik zijnde gebouw staat in het badplaatsje Comillas aan de Golf van Biskaje, circa 50 kilometer westelijk van Santander.

Casa El Capricho werd tussen 1883 en 1888 gelijktijdig met het Casa Vicens in Barcelona gebouwd. In verband hiermee droeg Gaudi de bouw van El Capricho over aan de architect Cristofol Cascante i Colom. Het gebouw is overdadig versierd met kleurrijke tegels en heeft veel ronde vormen. Toch is hier nog geen sprake van het modernisme. De bouwstijl is een mengeling van neomudéjar en neogotiek.

Op de postzegel is een smalle zijkant van het huis afgebeeld waardoor de min of meer vrijstaande bijzondere toren voor de hoofdingang goed tot zijn recht komt. Op de FDC zien we op het bovenste deel van het plaatje een kleurrijk detail van dit huis.

Joan Baptista Grau i Vallespinós, bisschop van Astorga was een in Reus geboren Catalaan. De opdracht voor een nieuw episcopaal paleis moest dus wel uitgaan naar Gaudi. Hij ontving deze in 1887. Een passerende, niets vermoedende toerist in Astorga zou eerder denken dat hij een neogotisch kasteel ontwaart dan een bisschoppelijk paleis. Op het stempel (specimen) van Astorga (ter gelegenheid van het internationale Gaudi-jaar 2002) is dit kasteelachtige paleis afgebeeld. Toch is het een typisch Gaudiaans gebouw. Zo zien we op de dakranden kleine torentjes die hij ook rijkelijk en gevarieerd toepaste bij andere projecten als het Casa Batllo, het Casa Milla en het Palacio Guell.

Er deden zich al snel problemen voor tijdens de bouw van het paleis. Maar dank zij zijn beschermheer de bisschop kon Gaudi eigenlijk zijn gang gaan. Na de dood van de bisschop in 1893 werd de bouw in verband met problemen tussen Gaudi en het bestuur van het diocees voor de eerste keer gestaakt. Eerst in 1961 is het bisschoppelijk paleis gereed. De totstandkoming van dit project doet wat de problemen betreft enigszins denken aan die bij de Sagrada Familia.

Thans is in het bisschoppelijk paleis het Museo de los Caminos (Museum der Wegen) gevestigd, dat vooral is gewijd aan St. Jacobus en pelgrimages.

Het Casa de los Botines in het hartje van de stad Leon (noord-west Spanje), thans in gebruik als bankgebouw, is vernoemd naar de stichter van de toenmalige handelsfirma, Joan Homs i Botinàs. Het was dat de bouw van het bisschoppelijk paleis in het nabij gelegen Astorga al was begonnen anders zou Gaudi deze opdracht uit logistieke overwegingen wellicht hebben geweigerd. Bovendien was een van de opdrachtgevende firmanten een zakenrelatie van Güell, de mecenas van Gaudi. Dus de opdracht werd aanvaard. En als hij in de provincie Leon verbleef kon hij zijn aandacht over beide projecten verdelen.

De bouw van dit zakenpand startte in januari 1892 en werd aan het eind van datzelfde jaar opgeleverd. Het is een vierhoekig gebouw van zes verdiepingen met enkele neogotisch aandoende elementen. Vergeleken met zijn latere werken zonder opsmuk, met uitzondering van het beeld van Sint Joris en de draak boven de hoofdingang, en mede door een soort gracht er omheen middeleeuws aandoend.

Ter gelegenheid van de 150^e geboortedag van Gaudi verscheen ook in Leon een gelegenheidsstempel. Het linkse bouwwerk in dat stempel (specimen) stelt een van de hoektorens van het Casa de los Botines voor. Op het rechterdeel is de neogotische hoofdingang van het hiervoor beschreven bisschoppelijk paleis duidelijk te onderscheiden.

Een vierde werk van Gaudi buiten Barcelona bevindt zich in Palma de Mallorca, namelijk in de kathedraal. De bouw van deze reusachtige kerk, in de volksmond La Seu, een meesterwerk van de Catalaanse gotiek, begon in 1230 op de plek waar de belangrijkste moskee van Palma stond. Na bijna 400 jaar was de bouw in 1601 afgerond. Na een aardbeving in 1851 werd een groot deel van de westelijke gevel herbouwd. In 1903 kreeg Gaudi van de kerkelijke autoriteiten opdracht het middenschip en interieur te reconstrueren en aan te passen in de oorspronkelijke gotische stijl.

Hij verplaatste het koor en verwijderde het barokke altaar uit de 18^e eeuw en legde het oude gotische altaar, dat in 1346 was ingewijd, vrij. Gaudi kon zijn creatieve reconstructieplannen echter maar zeer gedeeltelijk realiseren als gevolg van de conservatieve houding van de opdrachtgever, een houding die Gaudi ook al bij andere projecten had ondervonden. Daarom gaf hij in 1914 de opdracht terug. Wat nu echter nog duidelijk aanwezig en herkenbaar is zijn de door hem ontworpen smeedijzeren kroonluchters en een zevenhoekig baldakijn boven het altaar. Het baldakijn dat een doornenkroon moet voorstellen is echter nooit voltooid.

Tot slot bouwde Gaudi de Bodegas Güell in het plaatsje Garraf in de buurt van Sitges. Het zijn wijnkelders met daarboven woonruimtes en een kapel. Het bouwwerk dat in 1901 gereed kwam is niet als typisch Gaudiaans aan te merken. Vermoedelijk is het een resultaat van samenwerking van Gaudi met zijn vriend, de architect Francesc Berenguer i Mestres.

In het licht van de eeuwig durende rivaliteit tussen Barcelona en Madrid zou je in laatstgenoemde stad ook veel modernisme verwachten. Maar dat valt zowel in werkelijkheid als op filatelistisch gebied tegen. Eeuwenlang streed Catalonië voor autonomie. Dat had geen succes, Barcelona bleef ten opzichte van Madrid de tweede stad van Spanje. Echter mede door dit streven werd Barcelona rond 1900 op economisch gebied wel de eerste stad van Spanje. Hier ontstond nu ruimte voor nieuwe ontwikkelingen waarbij mecenasen de helpende hand toestaken. Madrid bleef meer in haar verleden steken waardoor het modernisme

hier weinig voet aan de grond kreeg. In tal van andere landen deed zich rond 1900 dezelfde ontwikkeling voor, waarbij steden in de regio, geholpen door regionale omstandigheden, op het gebied van de nieuwe kunst het voortouw namen (bijv. Darmstadt, Glasgow, Chicago, Nancy).

De enige echte modernistische uitspatting in Madrid staat in de wijk Chueca. De in Barcelona geboren architect José Grasés Riera (1850-1919) en gedurende enkele jaren studiegenoot van Gaudi, bouwde in Madrid in 1902 het Palacio de Longoria voor de bankier Javier Gonzalez Longoria. Het Palacio is een rechthoekig gebouw van twee verdiepingen. De werkelijk schitterende florale decoraties zijn als het ware rond het hele gebouw gewikkeld en komen op de hoek met het torentje bij elkaar. Tegenwoordig is het gebouw in handen van de Spaanse schrijversvereniging.

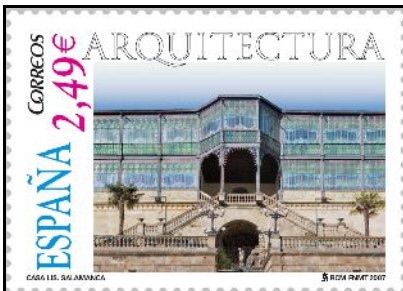
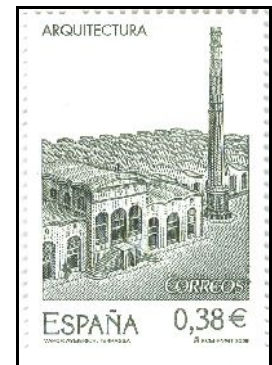
Naast het Palacio de Longoria zijn er, filatelistisch gezien nog twee tegenhangers van het modernismegeweld uit Catalonië, beide van architect Antonio Palacios Ramilo (1874-1945). Het Palacio de Comunicaciones de Madrid (voormalig hoofdpstkantoor) aan het prachtige Plaza de Cibeles is er een van. Hij realiseerde dit gebouw in samenwerking met zijn collega Joaquim Otamendi in de periode 1904-1909. Hij heeft zich onder meer laten inspireren door de Oostenrijkse architect Otto Wagner (1841-1918). Een ander in dezelfde persoonlijke stijl ontworpen gebouw is het Hospital de Jornaleros de Maudes in Madrid. Dit ziekenhuis werd in 1908 in gebruik genomen en is sinds de verbouwing in 1984 in gebruik bij

de Gemeente Madrid. Hieronder zien we links en in het midden het palacio en rechts het hospital met een afbeelding van Antonio Palacios.

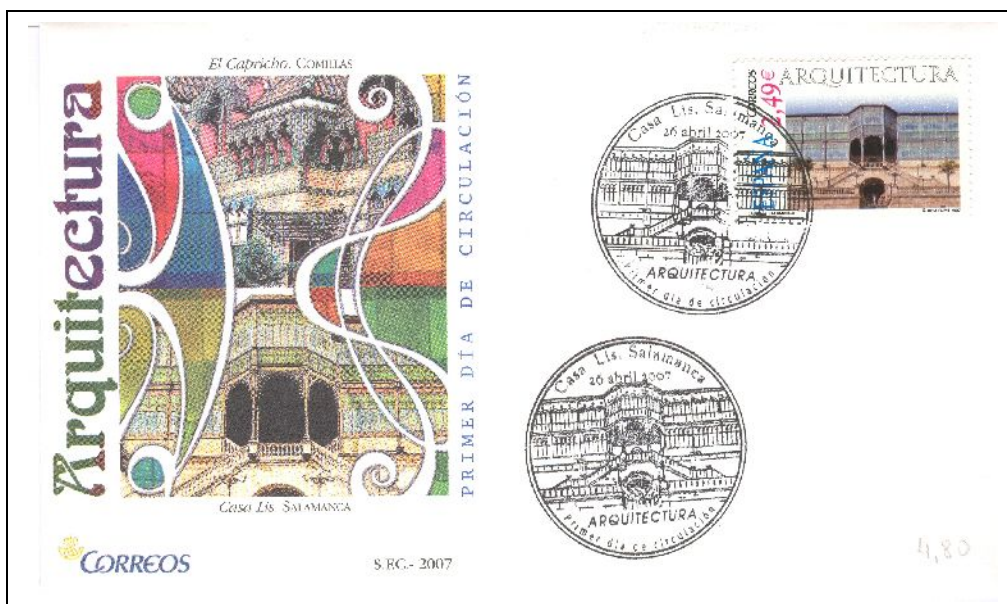
Tot slot nog het werk van enkele minder bekende architecten die het modernisme in hun werk buiten Barcelona of Madrid hebben toegepast en waaraan ook filatelistisch aandacht is besteed.

De voormalige textiel fabriek Vapor Aymerich werd in 1907 ontworpen door de architect Lluís Muncunill i Parellada (1868-1931) en werd in 1909 in gebruik genomen. Deze fabriek in Terrassa is een van de weinige industriële modernisme gebouwen. Tegenwoordig is de fabriek als museum voor Wetenschap en Techniek van Catalunya in gebruik. Een mooi voorbeeld van industrieel erfgoed.

In het hart van Salamanca, op een steenworp afstand van de vast aan elkaar gebouwde Oude en Nieuwe Kathedraal, staat het werkelijk schitterende Casa Lis. De architect Joaquin Vargas ontwierp dit "paleis" in 1905 voor de industrieel Miguel de Lis. Begin jaren negentig is het Casa Lis door de architecten Javier Gomez Riesco en Francisco Moron, onder toezicht van de antiquair Manuel Ramos Andrade gerenoveerd. Het gebouw heeft weer een prachtige façade van kleurrijke glas-in-loodramen, ontworpen door de Catalaan

Juan Villaplana. Deze voorgevel wordt ondersteund door voor de Art Nouveau typerende stalen kolommen. De grote hal is van een heldere kleurrijke glazen overkapping voorzien. Thans is er het Museo de Art Nouveau y Art Déco in gevestigd, waarin de gelijknamige collectie van de Manuel Ramos Andrade Foundation is onder gebracht. In het geval van het Casa Lis wordt van art nouveau gesproken omdat de opdrachtgever onder hevige invloed van de Belgische art nouveau was geraakt.

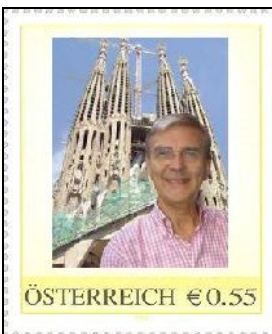

In 1996 werd in Barcelona het Internationale Architectencongres over metaalbouwwerken georganiseerd. Ter gelegenheid hiervan werd een postzegel uitgegeven met daarop de Mercado Central uit 1903 (ook wel Mercado de Lazuna) aan Plaza de Lazuna in het oude centrum van Zaragoza. Het noordelijke en zuidelijke front met de ingangen van deze langgerekte markthal zijn in de modernismestijl ontworpen door architect Félix Navarro Pérez (Tarazona 1849 - Barcelona 1911).

Aan de uiteinden van deze hal bevinden zich de bijna identieke toegangen

tot de markt. Ook hier is de toepassing van de rond de vorige eeuwwisseling nieuw in zwang zijnde staalconstructies, een van de belangrijke kenmerken van het modernisme duidelijk zichtbaar.

Het Theater Campos Eliseos (1902) in Bilbao van de architecten Alfredo Acebal en Jean Baptiste Darroquy, is een van de weinige voorbeelden van het modernisme in Bilbao. Acebal nam de constructie voor zijn rekening en Darroquy de decoraties. Op deze postzegel is de voorgevel afgebeeld en die laat aan duidelijkheid ten aanzien van het decoratieve karakter van het modernisme weinig te wensen over.

Slot

Behalve de beschreven gebouwen zijn er nog genoeg prachtige, maar wellicht iets minder tot de verbeelding sprekende modernismegebouwen verspreid over Spanje te ontdekken. Voorbeelden hiervan zijn de treinstations van Almeria en Valencia, het postkantoor van Castellon de la Plana en de hier, in een stempel ter gelegenheid van een

filatelie tentoonstelling in 2006, afgebeelde prachtige muziekkiosk van de gebroeders Martinez Ubago in Zaragoza.

Echter op grond van de hiervoor beschreven modernismegebouwen in Spanje en hun architecten is de conclusie gerechtvaardigd dat Gaudi **de trekpleister** is van Barcelona en dat deze stad **het centrum** van het modernisme is. En dit laatste wordt nog eens bevestigd door deze persoonlijke postzegel van een Oostenrijkse toerist in Barcelona.

Zoetermeer, 2009
Jan Vogel